

بازگشت زنده رود

● سیلوش شایان ● عکاس: هاتف همایی

یک تونل و یک چشمه و سپس رودی که «زاینده‌رود» خوانده می‌شود! تونل همان «تونل کوهرنگ» است که قسمتی از آب‌هایی را که باید به منطقه خوزستان برود، به منطقه مرکزی ایران هدایت می‌کند و چندین دهه از احداث آن می‌گذرد. چشمه هم «چشمه دیمه» که در استان چهارمحال و بختیاری و در شهرستان «چلگرد» جریان دارد. فکر می‌کنید همه این‌ها می‌شود زاینده‌رود؟ اگر فقط آب‌های این تونل و چشمه، آب این رودخانه را تأمین می‌کرد که آن را «زاینده‌رود» یا «زنده‌رود» نمی‌گفتند!

زاینده‌رود پس از طی مسافتی در استان چهارمحال و بختیاری وارد استان اصفهان می‌شود و از بسیاری باغ‌ها، بیشه‌زارها و مزرعه‌ها می‌گذرد و به آن‌ها زندگی می‌بخشد. مردم معتقدند که این رود، طی عبور خود به این منطقه‌ها زندگی می‌بخشد و به همین جهت آن را «زنده‌رود» می‌گویند. گروهی هم درباره این رود می‌گویند که آب رودخانه در طی مسیر بیشتر و بیشتر می‌شود و بنابراین «زاینده‌رود» است؛ یعنی آب بیشتری می‌زاید!

کاری به این نام‌گذاری‌ها نداریم، هرچه هست این رود پس از تأمین آب باغ‌ها، زمین‌های کشاورزی و برخی صنایع بزرگ و کوچک در پیرامون خود، راهی شهر اصفهان می‌شود و از میان آن می‌گذرد.

اهالی اصفهان رابطه صمیمانه‌ای با زاینده‌رود دارند. برایش شعر می‌گویند، تاریخچه می‌نویسند، آواز می‌خوانند و پنجره‌های خانه‌هایشان را رو به آن باز می‌کنند. صدها سال وضع رود و مردم اصفهان چنین بوده است. برای عبور از این سوی رود به آن سویس، پل‌های متعدد زده‌اند و مهارت معماری خود را در احداث این پل‌ها نشان داده‌اند. حتی گاهی در نام‌گذاری پل‌هایشان از حد اغراق گذشته‌اند، چنان که یک پل ۳۳ دهانه را «سی و سه پل» خوانده‌اند. این پل‌ها ارتباط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مردم ساکن در دو سوی اصفهان را برقرار می‌کنند. معبرها و خیابان‌های شهر اصفهان تا حد زیادی از جهت‌گیری رودخانه و پل‌هایش تبعیت می‌کنند. اما... رود به راه خود می‌رود...

زاینده‌رود صدها سال قبل از روزگار کنونی به سوی «تالاب گاوخونی» روان بود و آب اضافی کشاورزی و مصرفی که از شهر اصفهان بر جای می‌ماند، روانه این تالاب زیبا می‌شد. اما سال‌هاست که به جز برخی سال‌ها، دیگر آبی باقی نمی‌ماند تا به تالاب برسد و آن را زنده نگه‌دارد. حتی گاه آن‌قدر از آب‌های زاینده‌رود استفاده می‌کنند که بستر زاینده‌رود در اصفهان هم آبی به خود نمی‌بیند. مردم اصفهان هم که با زاینده‌رود، سرحال و شاداب‌اند و هنگامی که جریان آب رودخانه قطع می‌شود، دل و

● پل الله وردی خان

● تونل کوهرنگ

● باتلاق گاوخونی

آبی زیادی دارند، در کنار زاینده‌رود ایجاد شوند و آب‌های اندک رود را ببلعند!

ما نه مدیر منابع آب هستیم نه منافعی از آب‌های زاینده‌رود می‌بریم. فقط به‌عنوان مسافرانی تابستانی یا بهاری به آنجا سفر می‌کنیم و دلمان می‌خواهد این تنها رود پر آب منطقه مرکزی ایران را سرزنده و شاداب ببینیم و اصفهانی‌ها را سرحال و شادمان. گردشگری شهر اصفهان و پیرامون آن با زاینده‌رود گره خورده است. درست است که در این شهر یادگارها و میراث‌های ارزشمند متعددی از دوره‌های تاریخی ۴۰۰ سال اخیر وجود دارد، اما اکثر این بناها مثل پل‌های زیبای خواجه، الله‌وردیخان و... با زاینده‌رود پیوند خورده‌اند. مادی‌ها (نهرهای منشعب از زاینده‌رود) در خیابان‌ها و کوچه‌های اصفهان از این رود تغذیه می‌شوند و منظره‌های زیبایی در کوچه پس‌کوچه‌های اصفهان و خیابان‌هایش ایجاد می‌کنند. خلاصه، همه گردشگران علاقه زیادی به دیدار رود در جریان و زیبایی زاینده‌رود دارند. به همین سبب این رود نه تنها با ساکنان شهر، بلکه با گردشگران هم پیوند خورده است. به نظر می‌رسد باید طرحی دقیق برای تنظیم ورودی و خروجی آب زاینده‌رود تهیه و اجرا شود، و گرنه شاید روزی برسد که بنویسیم: «زاینده‌رود بی‌زاینده‌رود!»

دماغ درست و حساسی ندارند! این سؤال که «پس آب رودخانه کجاست؟» سال‌هاست که از سوی مردم مطرح می‌شود. راستی آب رودخانه کجا مانده است؟

بر سر راه زاینده‌رود، در منطقه «چادگان»، سدی بسته‌اند تا ورود و خروج آب را در رودخانه، و در زمان پرآبی، سیلاب‌ها و طغیان‌ها را کنترل کنند. در زمان‌های کم‌آبی و پرمصرف معمولاً از سدها آب رها می‌شود تا به مصرف کشاورزی و صنعت برسد. به نظر می‌رسد که مدیریت این سد و منابع آبی ورودی و خروجی به آن دچار مشکلاتی است. زیرا در زمان مصرف آب به مقدار لازم به اراضی کشاورزی و شهری نمی‌رسد.

پس آب‌ها چه می‌شوند؟ سوای تغییراتی که در میزان

بارندگی منطقه در سال‌های اخیر اتفاق افتاده است، جمعیت روزافزون منطقه و افزایش نیاز به آب برای مصرف‌های گوناگون و کشت محصولاتی «آب‌بر»، بر تدارک آب زاینده‌رود در فصل‌های مختلف تأثیر گذاشته‌اند. از جمله از قدیم‌الایام در حوضه این رود و کناره‌هایش «برنج» می‌کاشته‌اند، اما اکنون مساحت کشت برنج خیلی بیشتر از گذشته شده است. باور کردنی نیست که با توجه به کمبود ورودی آب زاینده‌رود، کشت برنج در پیرامون آن افزایش یابد و یا صنایعی که نیاز